

Висновки. Побудова регресійних моделей залежності фінансових результатів вітчизняних експортоорієнтованих машинобудівних підприємств від основних показників вектор-структури експорту продукції машинобудування України, представлених в таблиці 1, дозволила спрогнозувати фінансові результати машинобудівних підприємств в найближчій перспективі.

За отриманими результатами можна зробити висновок, що близько 60% українських машинобудівних підприємств будуть зазнавати збитків в 2011 році внаслідок високої інтенсивності структури експорту продукції машинобудування на зовнішні ринки, а також за рахунок суттєвої зміни напрямків експортної структури, що обумовлено вимогами світового ринку. В 2012 році цей показник зменшиться до 30%, а в 2013 році знову зросте до 50%.

Основними проблемами для машинобудівних підприємств залишаються: невідшкодування з держбюджету ПДВ, наявність несумлінної конкуренції з боку конкурентів на ринку електрозва-

рювального обладнання, низька платоспроможність клієнтів, високі митні бар'єри та нестабільність законодавчої бази.

Підприємствам слід розробляти стратегію подальшої діяльності, яка б враховувала аспекти підвищення технічного рівня виготовленої продукції, вивчення шляхів зниження собівартості продукції, освоєння нових видів обладнання та збільшення термінів сервісного обслуговування. Заходи зниження комерційних ризиків, створення нових дилерських мереж, раціональна цінова політика в прогнозних роках позбигтисся збитків.

В цілому в сучасних умовах, на думку В. Гейця [4], позитивно на розвиток машинобудування України і на стимулювання його експорту вплине формування високотехнологічних науково-виробничих комплексів корпоративного типу з прямої організаційної участі та фінансової підтримки держави. В межах цих комплексів забезпечуватиметься організаційна та функціональна взаємодія НДДКР та випуску високотехнологічної продукції.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Офіційний сайт Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України». – Режим доступу: www.smida.gov.ua
3. Слабоспицька О.Ю. Оцінка динаміки вектор-структури експорту продукції машинобудування вітчизняними підприємствами / Л.І. Михайлова, О.Ю. Слабоспицька // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 164-171
4. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

В статье исследованы предпосылки и причины эффективного функционирования основных экспортеров машиностроительной продукции Украины; разработаны предложения относительно перспективной стратегической деятельности данных предприятий для максимизации своих прибылей

Premises and the reasons of effective functioning of the main exporters of machine-building production of Ukraine are researched; concerning perspective strategic activity of the given enterprises sentences are developed for maximization of the profits

Дата надходження в редакцію: 22.12.2011 р.
Рецензент: д.е.н., професор Л.І.Михайлова

УДК 338.439: 339.9

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Н.В. Волченко, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Статтю присвячено дослідженню проблеми продовольчої безпеки у контексті економічної інтеграції держави. Автором здійснено узагальнення теоретичного матеріалу щодо інтеграційної політики та її впливу на продовольчу безпеку, визначено основні фактори впливу на продовольчу безпеку з боку інтеграції.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні світовий розвиток характеризується постійним та доволі інтенсивним поглибленням процесів інтеграції різних сфер життя країн світу. В наслідок інтеграції та

інтернаціоналізації світового господарства відбувається формування єдиного суспільства, що характеризується досить поширеним терміном "глобалізація". Перебуваючи на хвилі інтеграційних процесів необхідно чітко усвідомлювати, що за ними може бути прихована загроза національ-

ним інтересам держави, в тому числі і продовольчій безпеці, яку слід розуміти як гарантування державою безперешкодного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі продовольчої безпеки значна увага приділяється у працях як закордонних, так і вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити Амбросова В.Я., Білика Ю.Д., Бойка В.І., Власова В.І., Галушка В.П., Кваші С.М., Лукінова І.І., Олійника В.М., Пасхавера Б.Й., Румянцевої Е.Е., Саблука П.Т., Топіхи І.Н., Черевка Г.В., Шубравської О.В. Значення робіт вищезазначених економістів не викликає сумнівів. Не зменшуючи його слід зазначити, що здебільшого продовольча безпека розглядається автономно від зовнішньої політики держави і інтеграційних процесів.

Формулювання цілей статті. Основними цілями здійснення даного дослідження є проведення аналізу продовольчої безпеки у контексті інтеграційних спрямувань зовнішньої політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до проекту Закону України "Про продовольчу безпеку України" продовольча безпека – соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідній якості [5]. Поєднуючи питання продовольчої безпеки з інтеграційними спрямуваннями держави доцільним буде, на нашу думку, визначення підтримання продовольчої незалежності та регулювання експортно-імпортних операцій продовольчих товарів як основних критеріїв продовольчої безпеки. Продовольча незалежність – вітчизняне виробництво основних харчових продуктів в обсягах, не менших встановленого граничного рівня їх питомої ваги в товарних ресурсах внутрішнього продовольчого ринку [5]. При цьому зовнішня політика держави спрямована на участь в інтеграційних процесах. Інтеграція може бути визначена як закономірний процес, який є наслідком поступового "розкриття" країн, за якого декілька монодержавних макроекономічних організацій крок за кроком поєднуються у єдиний полідержавний господарський простір, який з часом структурується в новий, укрупнений, більш ефективний економічний організм [1]. Інтеграція сприяє ліквідації відокремленості країн і розмиває відмінності між ними, що склалися історично. Інтеграцію можна тлумачити як уніфікацію господарств різних країн. Економічна інтеграція в умовах ринкової економіки означає вільний рух капіталів, товарів, послуг і робочої сили у межах певного угруповання країн.

Продовольча безпека повинна кореспонду-

ватися з інтеграцією через дотримання продовольчої незалежності. Тобто, навіть за умови усунення митних та інших бар'єрів, що традиційно існували між країнами як прояву інтеграції, внутрішнє виробництво сільськогосподарської продукції повинно забезпечувати граничний рівень необхідних продовольчих ресурсів. Нажаль, сучасний стан сільськогосподарського виробництва, не дозволяє впевнено говорити про те, що конкурентоспроможність продукції буде достатньою, щоб зберегти наявні потужності.

Розглядаючи інтеграційні наміри України, можна зробити висновок, що існує два основних напрямки інтеграції: Європейський Союз та Єдиний Економічний Простір. Євроінтеграція України, що проголошена офіційним курсом, вимагає від підприємств АПК потужних та кардинальних змін, до яких вони, на жаль, є неготовими. За таких умов, продовольча безпека може бути поставлена під загрозу через першочергову заінтересованість у процесі інтеграційних зрушень. Хоча, з іншого боку, ці зміни можна вважати "шоковою терапією", яка дозволить швидше розвиватися і досягати більш високого рівня конкурентоспроможності української продукції. Сьогодні здебільшого експортується продукція рослинництва, яка являє собою неперероблену сировину до країн ЄС, у той час, як країни СНД виступають імпортерами української готової продукції харчової та переробної промисловості. Продовольчу безпеку за таких умов необхідно підтримувати у суперечливим перевагам, що надає інтеграція.

Прикладом можливої загрози продовольчій безпеці з боку активної реалізації інтеграційних намірів можна назвати потоки продукції тваринництва з країн ЄС на фоні дефіциту українського м'яса, низької платоспроможності українського споживача, нижчих за внутрішні ціни на імпортовану продукцію та високу затратність цього виду бізнесу для українських виробників, що призводять до занепаду галузі тваринництва у державі в цілому. Навіть більш сприятливий, на перший погляд, сценарій розвитку зовнішньоекономічної діяльності в галузі АПК з підприємствами країн СНД характеризується періодичною нестабільністю щодо вимог здійснення експортних поставок окремих видів продукції.

Україна задекларувала євроінтеграційний вектор руху і намагається повноцінно його дотримуватися. Одним з етапів такого вибору є створення зони вільної торгівлі з ЄС. Україна при вступі до СОТ взяла на себе зобов'язання їх не використовувати відносно сільськогосподарських товарів і не має права їх застосовувати при створенні зони вільної торгівлі, тоді як ЄС систематично включає даний інструмент. Європа вимагає, щоб Україна відмінила експортне мито на соняшник (культуру, яка сильно виснажує землю і площі якої в нашій країні вищі за оптимальні норми). Інтереси ЄС очевидні – з'явиться можливість, не

виснажуючи свій ґрунт, завантажити "рідні" переробні потужності. При цьому, постає питання, якими культурами доведеться жертвувати. Експортне мито на насіння соняшнику є шансом для України, тому що додана вартість від переробки насіння залишається в Україні, крім того, це близько 2 млрд. дол. від експорту рослинної олії плюс низькі внутрішні ціни на продукти олійної групи. Після відміни мита Україна позбудеться перспективи розвитку біоенергетики. Експерти також застерігають, що в результаті скасування мита Україна може перетворитися з експортера соняшникової олії в імпортера, при цьому ціни на даний продукт в ЄС вищі, ніж в Україні. Як результат, вартість соняшникової олії на внутрішньому ринку, за оцінками експертів, збільшиться, як мінімум, на 70%, починаючи з нового маркетингового року, а на продукцію з використанням соняшникової олії (майонези, маргарини) – на 130-150%. При цьому на 30-35% подорожчають свинина і яловичина, що пов'язане з відходами виробництва соняшникової олії, які використовуються у тваринництві.

Продукція рослинництва поки єдина українська продукція, яка має доступ на ринок Європейського союзу. Але запропонована ЄС квота на пшеницю і борошно складає 200 тис. тонн при загальному експорті України – 1 млн. тонн, на ячмінь і овес – 12 тис. тонн (зараз 5,5 млн. тонн), на крохмаль – 800 тонн (5-7 днів роботи одного заводу) при загальному експорті України – 45 тис. тонн.

За трьома видами м'ясної продукції – курятини, свинини і яловичини – квоти на імпорт в ЄС в зоні вільної торгівлі повинні бути не менше 50 тис. тонн. Якщо будуть забезпечені такі умови, буде мотивація у виробників розвивати виробництво і приходити до європейських стандартів якості.

Може бути ухвалене політичне рішення, яке для країни набагато пріоритетніше, ніж проблеми однієї галузі. Якщо Україна погодиться на вимоги, які висуває ЄС, то наш агропромисловий комплекс втратить той обсяг експорту до Європи, що може призвести до загального погіршення ситуації в галузі [3].

Проблема продовольчої безпеки визначається як актуальна не лише на рівні держави, але і на міжнародному рівні. Відповідно до оцінок експертів для того, що прогодувати населення світу, чисельність якого до 2050 року перевищить 9 млрд. осіб, необхідно буде збільшити обсяги виробництва продукції до цього року на 70%.

У декларації Всесвітнього саміту з продовольчої безпеки, що відбувався у Римі 16-18 листопада 2009 р., було задекларовано, що останнім часом у результаті проведення крупних регіональних та міжнародних нарад були прийняті зобов'язання щодо збільшення підтримки сільськогосподарства, розвитку сільських районів, за-

безпечення продовольчої безпеки на національному та міжнародному рівнях [2].

Зазначені заходи можуть викликати певні протиріччя з деякими пунктами зобов'язань на шляху реалізації інтеграційної політики. Зокрема, вступ до Світової організації торгівлі, наприклад, для України був можливим за умови скорочення деяких видів підтримки сільського господарства. Дослідження прийнятих Україною зобов'язань, взятих при вступі до СОТ, свідчить про зменшення ступеня тарифного захисту від конкуренції виробників з імпортом у рівнях імпорتنних тарифів до і після вступу України до СОТ та збільшення ступеню лібералізації [4, с. 116].

Крім зобов'язань значного впливу на питання продовольчої безпеки у контексті економічної інтеграції завдають показники світових ринків. Вплив світових ринків на продовольчу безпеку здебільшого проявляється у коливанні цін на продукцію, що, як правило, спричинено несприятливими погодними умовами у регіонах-лідерах виробництва окремого виду продукції. Переміщення зон виробництва деяких видів сільськогосподарської продукції, спричиняє необхідність додаткових витрат на транспортування продукції, а, як наслідок, відбувається зростання зовнішньоторговельних витрат. Збільшення чисельності населення та урбанізований спосіб життя змінили структуру харчового раціону населення. Посилення протекціоністської політики деяких держав, особливо тих, які мають вплив на світових ринках продовольчої продукції, призводить до гальмування розвитку аграрних підприємств України. Приділення посиленої уваги до альтернативних джерел енергії у поєднанні з загостренням енергетичних проблем України призводить до переорієнтації виробництва на продукцію, що є придатною для виготовлення біопалива.

Слід зазначити, що на рівень національної продовольчої безпеки впливають численні фактори, серед яких потужність та здатність національного АПК адекватно реагувати на кон'юнктуру продовольчого ринку, надійність ресурсного забезпечення і кооперативних зв'язків АПК, наявність необхідних обсягів перехідних запасів; платоспроможність населення і доступність продовольства для всіх громадян; ступінь захищеності вітчизняних виробників продовольчих товарів від імпортних інтервенцій тощо. За останні роки рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі. За калорійністю та якісним складом раціону харчування Україна перейшла від рівня розвинених країн (3300-3800 ккал) до межі продовольчої безпеки (2500 ккал), а за споживанням протеїнів тваринного походження опинилася нижче цієї межі [6].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дотримання продовольчої безпеки неможливе без врахування факторів впливу інтеграції країни до

того, чи іншого інтеграційного угруповання. На нашу думку, питання врахування у зовнішній політики держави щодо інтеграції питання продовольчої безпеки повинно бути пріоритетним та забезпечувати, перш за все, продовольчу незалежність.

льчої безпеки повинно бути пріоритетним та забезпечувати, перш за все, продовольчу незалежність.

Список використаних літератури

1. Бугров Р. В. Актуальные проблемы европейской интеграции / Р. В. Бугров [учебное пособие]. – Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2006. – 74 с.
2. Декларация Всесвітнього саміту з продовольчої безпеки, Рим 16-18 листопада 2009р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/summit2009_declaration.pdf
3. Коваль Л. Зона вільної торгівлі з ЄС: не поспішайте "добивати" український АПК. 07.07.2010 / УНІАН [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/51941>
4. Мельник Т. М. Тарифна політика в Україні за умов членства у СОТ / Т. М. Мельник к.е.н., доцент // Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (9-10 квітня 2009 р.) / Донецький державний університет управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – С. 116–119.
5. Про продовольчу безпеку України: проект Закону України від 28.04.2011 р. N 8370-1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI011.html
6. Юрченко В.В. Продовольча безпека як умова збалансованого розвитку агропромислового комплексу України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>

Статья посвящена исследованию проблемы продовольственной безопасности в контексте экономической безопасности государства. Автором осуществлено обобщение теоретического материала относительно интеграционной политики и ее влияния на продовольственную безопасность, определены основные факторы влияния на продовольственную безопасность со стороны интеграции.

The article deal with problem of food security in the context of economic integration. The author carried out a synthesis of theoretical material with respect to integration policy and its impact on food security, the basic factors affecting the food security of the integration.

Дата надходження в редакцію: 20.03.2012 р.
Рецензент: д.е.н., професор Л.І.Михайлова

УДК 338.439.5:633.85(477.42)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Т.О. Зінчук, д.е.н., професор, Житомирський національний агроекологічний університет

О.М. Романчук, Житомирський національний агроекологічний університет

Т.В.Усюк, Житомирський національний агроекологічний університет

У статті досліджено сучасний стан олійно-жирового комплексу України. Проаналізовано структуру попиту та пропозиції в даній галузі. Розглянуто світові тенденції ринку олійних культур та окреслено перспективи розвитку олійножирової промисловості України на світовому ринку.

Постановка проблеми. Основними напрямками розвитку аграрної політики України є створення конкурентоспроможного аграрного виробництва та забезпечення зростання його об'ємів на основі інтенсивних технологій, що сприятимуть формуванню соціально орієнтованого продовольчого ринку. Вирощування олійних культур сільськогосподарськими підприємствами є одним з найважливіших сегментів продовольчого ринку України, функціонування якого обумовлено як об'єктивними ринковими законами та закономірностями, так і специфічними особливостями його функціонування. Нарощування обсягів олійного-

жирового виробництва відноситься до бюджетоформуючих галузей аграрного сектора економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження механізму ринку олійних культур є ключовим у працях О. Броніна, І. Кушніра, П. Саблука, Г. Смаглія, О. Шпичака та ін. Однак, окремі питання стосовно сучасних тенденцій розвитку ринку та визначення перспектив України у зовнішній торгівлі олієпродукцією та біосировинного зумовили потребу у проведенні даного наукового дослідження.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження сучасного стану та зовнішньоеконо-